

ROMANTICISME I SAINT-SIMONISME A CATALUNYA EN TEMPS DE REVOLUCIÓ (1835-1837)

per ANNA RAMSPOTT i JORDI MALUQUER DE MOTES

Al llarg del quart decenni del segle XIX, especialment en els anys centrals, un grapat de mesures legislatives posà fi a les articulacions jurídiques i polítiques de l'Antic Règim i les substituï per altres de noves. La liquidació del vell aparell institucional i la configuració d'un nou marc ajustat a les exigències del mode de producció capitalista era, cap al 1840, un fet substancialment consumat. Els obstacles que impedièn l'accés a la propietat o a l'exercici d'alguna activitat productiva —agrària o industrial— havien quedat definitivament neutralitzats. Les pregoneres transformacions que se succeïren en un període brevíssim de temps, entre el 1835 i el 1837, i amb una intensitat autènticament revolucionària dibuixaren les línies fonamentals del model de societat liberal que s'implantava a Espanya. Una nova classe burgesa, d'interessos fonamentalment agraris i comercials, passava a controlar en bona part l'aparell i les orientacions del nou Estat.

El conjunt dels canvis produïts aleshores fou resultat, entre d'altres coses, de la pressió exercida des de les rengleres del liberalisme constitucionalista. Probablement el moment crucial del procés transformador va ésser el moviment revolucionari de l'estiu de l'any 1835 a Barcelona, i també a d'altres ciutats catalanes i espanyoles, que lliurà el poder a Mendizábal. No pretenem ara, en qualsevol cas, reconstruir la successió dels esdeveniments d'aquells mesos. El que voldríem és remarcar l'important paper de la literatura en el procés de formació d'una consciència revolucionària, mitjançant l'exemple de la producció d'un intel·lectual barceloní que signava els seus escrits amb el pseudònim de J. Andrew de Covert-Spring, així com ponderar la tasca d'introducció del pensament saint-simonià pel mateix escriptor. Tot plegat amb la intenció de posar en relleu la fracassada temptativa, clara en aquell autor i en d'altres agrupats al seu entorn, de bastir una alternativa política de signe liberal i d'orientació distinta a la dominant en el país, en funció, sobretot, dels interessos industrials de la burgesia de Catalunya.

LA LITERATURA COM A ARMA POLÍTICA

En el curs de la revolució burgesa el desenrotllament d'activitats polítiques de manera regular deixà d'ésser patrimoni exclusiu d'una classe per quedar a l'abast de tothom, almenys sobre el paper. Amplis sectors de la població començaren a plantejar-se, si més no, la possibilitat de formar una opinió pròpia sobre els afers col·lectius i d'expressar-la. Els militants de la revolució tractaren, així mateix, d'estendre llurs idees d'igualtat legal i de llibertat a la totalitat de la ciutadania. No existien, però, mitjans per tal de dur a terme aquesta tasca. Calia cercar, doncs, canals d'expressió i de propaganda adequats per a una utilització extensiva. En aquest context la literatura, especialment, va revelar-se com a mitjà de comunicació de masses d'immensa eficàcia. Per això adquirí ràpidament un accentuat caràcter instrumental i combatiu. La poesia es convertia en himne revolucionari, el teatre esdevenia mitjà d'agitació i de propaganda, la novel·la es transformava en assaig teòric i polític.

A Catalunya hi ha mostres ben il·lustratives. Des de la poesia popular¹ fins als sainets revolucionaris de Josep Robrenyo,² un ample corrent al marge de la literatura culta dóna testimoni de la intensa utilització del medi en el sentit que aquí tractem de considerar. És una altra mena de producció, però, la que ens ocuparà en endavant: aquella que, per l'extracció social de llurs autors, tractà de mantenir-se dins els límits convencionals de la literatura culta. Els exemples són també abundants i extraordinàriament significatius. Antoni Gironella, un dels més importants comerciants de Barcelona i president de la junta revolucionària de l'estiu del 1835, va escriure un *Catecismo poético-liberal* en vers³ i diverses peces teatrals. L'estudiant de medicina Pere Mata, capità d'una companyia del batalló de la «brusa» o *patulea* —una unitat de la milícia ciutadana formada sobre una base de reclutament exclusivament obrera—, compongué poesies i himnes «que eren cantats per milers d'obrers pels carrers de Barcelona».⁴ Antoni Ribot i Fontserè, també estudiant de medicina i oficial de la milícia, fou l'autor d'una obra teatral destinada a exaltar els progressistes i blasmar els moderats. En ésser representada a Barcelona, l'any 1841, varen anar a trets uns i altres.⁵ La utilització política de la literatura es fa encara més evident en la producció d'Abdó Terradas: a més del cèlebre poema «La campana», va escriure una obra

1. Joaquim MARCO, *Poesia popular política del segle XIX*, Barcelona, Ed. 62, 1967.

2. Josep ROBRENYO, *Teatre revolucionari* (a cura de Joan Lluís Marfany), Barcelona, Ed. 62, 1965.

3. Recollit a Antonio GIRONELLA, *Délassements d'un Visigoth. Macédoine polyglotte*, París, Impr. de Madame de Lacombe, 1853, pp. 155-171.

4. Francisco GRAS I ELIAS, *Siluetes d'escriptors catalans del segle XIX* (segona sèrie), Barcelona, L'Avenc, 1909, p. 36.

5. *Ibid.*, p. 56. El títol, ben revelador, era *Quiero hacerme bullanguero*.

de teatre dirigida a fer burla de la institució monàrquica⁶ i una novella de denúncia de les pràctiques repressives de l'absolutisme.⁷

Algunes d'aquestes composicions, particularment les que corresponen al període revolucionari estricte, són d'un gran tremendisme d'inequívoca inspiració romàntica. El to exaltadíssim dels textos més clarament agitatoris es posa de manifest en els versos de l'«Himno guerrero» de Ribot, autèntica crida a l'extermini dels absolutistes:

Hienda el aire la trompa guerrera
Y a los libres convoque a la lid...
A las armas, patriotas, corramos,
Fuego eterno retizne el fusil.
No más vaina que carne al acero,
No más treguas; matar o morir;
Es más libre el que tiene sus armas
Más teñidas en sangre servil.⁸

Hom troba inicialment la mateixa orientació en l'obra de l'escriptor que ens ocupa. Covert-Spring —pseudònim sota el qual s'amagava—⁹ assumia també plenament el contingut revolucionari del moviment de juliol-agost del 1835 amb expressions d'una militància inconfusible:

Sobre el yerto cadáver de Bassa,
Que Llauder a oprimirnos envía
Juramos que por fin luciría
De la España la Aurora feliz.¹⁰

Va escriure set peces teatrals «traduïdes lliurement» o imitades del francès,¹¹ adaptacions d'obres d'autors de segona fila inspirats en la temàtica de les grans novel·les romàntiques, i una sèrie de narracions cur-

6. *Lo Rey Micomicó*, Barcelona, Imp. A. Berdeguer, 1838.

7. *La Esplanada. Escenas trágicas de 1828*, Madrid, Impr. de Verges, 1835. Vegi's Joaquim MARCO, *Abdó Terradas i el seu testimoniatge de la repressió del 1828: La Esplanada*, a «Estudis Romànics», XI (1962), pp. 171-186.

8. *Himno guerrero*, a «El Propagador de la Libertad», I (1835), fulls sense numerar afegits al cinquè quadern. Hom pot trobar en la mateixa publicació (I, 6, pp. 181-182) l'himne *Al pueblo después de la conmoción del 5 de agosto* i altres poemes radicalíssims de Ribot. Hem d'agrair molt especialment a Josep Termes la consulta de la seva col·lecció d'«El Propagador de la Libertad», única completa que coneixem.

9. Tractem el problema en la nota *Un enrenou erudit: la identitat de J. Andrew de Covert-Spring*, afegida a la fi d'aquest article com a Apèndix.

10. *Al pueblo de Barcelona, en los días 5 y 6 de agosto*, a «El Catalán» (22 de setembre del 1835).

11. Les obres que coneixem són: *El duque de Braganza o la revolución de Portugal*, Madrid, Impr. de Repullés, 1835; *Zelmiro*, Barcelona, Impr. de Juan Francisco Piferrer, 1835; *El libertador*, Barcelona, Impr. de A. Bergnes, 1835; *Teresita o una mujer del siglo XIX*, Barcelona, Impr. de Agustín Gaspar y Cía., 1835; *Chitón*, Barcelona, Impr. de Oliva, 1836; *El espía sin saberlo*, Barcelona, Impr. de J. Estivill, 1836; *Napoleón lo manda*, Barcelona, Impr. de Oliva, 1836. L'original de la cinquena d'elles es de Scribe.

tes disperses en distintes publicacions periòdiques barcelonines. El més destacat no és pas, evidentment, la seva originalitat sinó el caràcter agitatori i quasi pedagògic de l'argument. El poble, la revolució i, pel damunt de tot, el contrast entre el vell i el nou ordre de coses es configuren com a subjectes, temes i *leit-motiv* principals. Serà l'enfrontament entre el «representant de la societat que se'n va» i el de «la societat que ve», com adverteix Francesc Rauli,¹² la clau determinant de la «moral sublime» del drama.

És aquesta mena de criteris per a la valoració literària el que duu Covert-Spring a escriure que «a fuer de hombre progresivo, prefiere los juguetes dramáticos de Robreño, por más que sólo sean rápidos bosquejos, a las composiciones más sublimes de Voltaire y de Racine».¹³ L'eficàcia pel damunt de la perfecció de la forma. És també aquest tipus de preocupacions immediatistes per la utilitat de la producció literària la que inspirarà en ell una sèrie d'esforços per tal de promoure una nova literatura progressista a Catalunya. En aquest sentit, la tasca de proporcionar mitjans d'expressió a una sèrie d'escriptors joves, com els mateixos Mata i Ribot i Fontserè o Manuel Milà i Fontanals, li serà reconeguda fins al punt d'ésser tractat com a «nuestro Carlos Nodier».¹⁴ Si a aquests i d'altres autors els donà estímul i els obrí les portes dels diaris i revistes barcelonines, també els agrupà en la Societat Filodramàtica, un dels més interessants intents d'establir aquí un marc de creació i de discussió col·lectiva.¹⁵ La seva influència sobre els cercles literaris de Barcelona sembla, doncs, ben comprovada. És, en definitiva, la introducció del moviment romàntic liberal europeu, tal com ha explicat Juretschke.¹⁶

Lligat amb tot això, Covert-Spring és l'autor d'una sèrie de treballs de teoria i crítica literària, bona part dels quals va recollir ell mateix en

12. F. RAULL, *Teatro. Teresita, o una mujer del siglo XIX*, a «El Propagador de la Libertad», I, 7, pp. 223-224.

13. A. DE COVERT-SPRING, *Teatro Español. La muerte de César*, a «El Propagador de la Libertad», I, 5, pp. 159-160. Vegi's també «El Guardia Nacional» (4 de desembre de 1835).

14. JORDI RUBIÓ I BALAGUER, *Contribució als escrits de Manuel Milà i Fontanals anteriors al 1844*, a *Homenaje a Jaime Vicens Vives*, Barcelona, Universitat, 1967, II, p. 607. La citació correspon a l'article *Escritores jóvenes* de Pere MATA, publicat a «El Vapor» (4 de març de 1837).

15. «El Propagador de la Libertad», III, 5, pp. 153-154. La nota en qüestió era escrita, sens dubte, pel propi Covert-Spring. Ell mateix explicava que «por no repetir mi firma muchas veces, me contento con ponerla en las cubiertas, debiendo considerarse míos todos los artículos que no lleven ninguna» (*Error*, a «El Guardia Nacional» [25 d'abril de 1836]).

16. HANS JURETSCHKE, *Del romanticismo liberal en Cataluña*, a «Revista de Literatura», VI (1954). Del mateix autor vegi's *Origen doctrinal y génesis del romanticismo español*, Madrid, Rialp, 1954, i *La recepción de la cultura y ciencia alemana en España durante la época romántica*, separata d'«Estudios Románticos», Valladolid, Casa-Museo de Zorrilla, 1975. En el darrer dels treballs citats Juretschke afirma que «El Propagador de la Libertad» era «subvencionat pel poder» (p. 87). L'afirmació sembla ben gratuïta, oimés quan es fa sense el sosteniment d'arguments concrets. En les pàgines següents recollim alguna informació, tal com el desterrament o empresonament dels redactors, que fa inversemblant la tesi de Juretschke. L'única excepció notable és la del propi Covert-Spring.

un volum.¹⁷ Aquesta feina constitueix en conjunt un notable esforç teòric, d'un gran interès, per a fonamentar l'immediatisme dels seus plantejaments i, alhora, per a promoure la dignificació formal dels productes del corrent romàntico-liberal.¹⁸ Per ell, com per Victor Hugo o Nodier —les petjades dels quals seguia de prop—, calia remarcar, primer de tot, la missió del poeta al servei del poble i el caràcter «sagrat» de l'art social.¹⁹ La literatura tenia una funció específica en el procés de canvi social i, endemés, existia una forta demanda en aquesta direcció. «El público —observava ell mateix— no quiere más que lo nuevo manifestando una aversión invencible a todo lo conocido».²⁰ Un nou públic exigia, certament, una nova classe de productes. Larra ens el defineix amb molta precisió: «una clase media que se ilustra lentamente, que empieza a tener necesidades, que desde este momento comienza a conocer que ha estado y que está mal, y que quiere reformas, porque cambiando sólo puede ganar».²¹ Influir sobre aquest nou públic, informar i preparar —«remover i sacudir a las masas» escriu textualment el nostre autor—²² serà la funció de la nova literatura, i en especial del nou teatre. Presentar originals, adaptacions o traduccions és una qüestió circumstancial, sense gaire importància davant del problema major de la seva efectiva eficàcia.²³

El romanticisme no serà només una nova escola sinó, sobretot, un instrument de combat contra el classicisme de l'escola vella. Esclaus de la rutina, conreadors d'un gènere totalment gastat com era la tragèdia, els escriptors classicistes no podien sinó admirar les inútils belleses dels temps antics. No podien fer altra cosa que «tiranitzar el pensament, esclavitzar la intel·ligència i consolidar l'imperi de l'obscurantisme». Des del decenni anterior, entre el 1820 i el 1830, la separació de clàssics i romàntics s'havia aprofundit i constituïa un paral·lel molt clar de les posicions conservadores i progressistes respectivament.²⁴ D'aquí en sorgia la concepció del romanticisme com a ruptura, a l'interior mateix de l'àm-

17. *Misceláneas dióglotas políticas y literarias*, Barcelona, Impr. de J. Verdaguer, 1836. L'únic exemplar que en coneixem es guarda a la Biblioteca de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona.

18. Ha estat considerat com a «principal figura de la crítica literària romàntica i liberal a casa nostra». Vegi's Xavier FÀBREGAS, *Teatre català d'agitació política*, Barcelona, Ed. 62, 1969, p. 152.

19. Michel RAGON, *Histoire de la littérature prolétarienne en France*, París, Albin Michel, 1974, pp. 76-77.

20. *Sobre bailes y comedias*, a «El Observador» (21 de març de 1835); reproduït a *Misceláneas...*, pp. 15-17.

21. Mariano José de LARRA, *Obras* (edició i estudi preliminar de Carlos Seco Serrano), Madrid, BAE (4 vols.), 1960, II, p. 246.

22. A. C. S., *Teatro francés*, a «El Catalán» (3 d'octubre de 1835). Recollit a *Misceláneas...*, pp. 62-63.

23. Covert-Spring fou el «poeta dramàtic» de la Companyia Teatral de Barcelona els anys 1836 i 1837 («El Vapor», 30 de març de 1836). Això pot ajudar a explicar que la seva preocupació fos més la de trobar originals que la de fabricar-los.

24. Arnold HAUSER, *Historia social de la literatura y del arte*, Madrid, Guadarrama (2 vols.), 1964, II, p. 164.

bit literari. Reaccionar violentament contra l'«antic monument» i lluitar amb eficàcia contra la cultura acomodada a la vella situació i als vells interessos dominants hauria estat la funció primordial d'aquell moviment.²⁵

Si el romanticisme representava la força destructora, l'«energia revolucionària», resultava insuficient per a construir els fonaments del nou món. Covert-Spring arribava a rebutjar per a ell mateix la condició de romàntic a partir de l'estiu de l'any 1836, puix que «la fuerza ciega y arrebatada debía ceder su puesto a la razón y a las omnipotentes leyes».²⁶ En aquells moments passà a definir-se com a escriptor «harmònic», formulació vaga que procedeix essencialment dels plantejaments del primer socialisme francès a través dels seguidors de Saint-Simon i, sobretot, de Pierre Leroux, fundador i director de «Le Globe». Per als saint-simonians i per a Covert-Spring es tractava de superar el romanticisme, instrument anàrquic del liberalisme.²⁷ Per això el nostre autor s'autodefinirà com a home de l'«escola moderna» o de la «nova escola», formada per tots aquells que posseïen la convicció que «ja era arribat el temps» d'harmonitzar tots els «bons» elements de les distintes escoles literàries. La filiació política de cadascun dels corrents dominants —classicisme i romanticisme— perdia importància.

En aquests moments la línia a bandejar era la del romanticisme exaltat, que traduïa una posició política revolucionària i aventurera. La burgesia francesa i catalana no necessitava ja d'una cultura de combat, sinó una de neutra i allunyada de les contingències de la política. Noves lleis, nous principis, la necessitat de subjectar-se a alguna classe d'autoritat dins del camp literari són les peces cabdals del camí ara proposat: «la autoridad es el alma de las artes, el símbolo de su unidad visible, término de comparación con que se mide, se determina y se fija».²⁸

Després de la revolució l'interès general ha canviat: són temps de pau i de solidaritat, d'internacionalisme de les idees i d'internacionalisme dels negocis. Cal saber-se aïllar de les petites coses de cada dia, puix que «las agitaciones de la Política y la existencia de los partidos neutralizan en cierto modo la originalidad y el sólido valor de la obra literaria».²⁹ Ha passat ja el moment de la literatura de combat, de l'eina per a la revolució, almenys per a la classe dominant. Caldrà ara, un cop més, cercar la perfecció estètica i la imparcialitat. Serà, doncs, aquí i arreu, el temps de *l'art pour l'art*.

25. Per a un panorama general del romanticisme a Catalunya vegi's Joaquim MOLAS, «Romanticisme», a *Un segle de vida catalana, 1834-1930*, Barcelona, Alcides (2 vols.), 1961, I, pp. 258 ss.

26. A. de C. S., *Literatura*. «Ricardo Darlington», a «El Vapor» (20 de juny de 1836). Recollit a *Misceláneas...*, pp. 91-97.

27. Sébastien CHARLÉTY, *Historia del sansimonismo*, Madrid, Alianza, 1969, p. 121.

28. *Literatura*. *La autoridad*, a «El Propagador de la Libertad», II, 8, pp. 254-256.

29. *Literatura*. *Cómicos*, a «El Propagador de la Libertad», II, 9, pp. 277-279.

No seria pas, probablement, encertat considerar l'evolució de Covert-Spring com a mostra representativa de la totalitat de la producció literària a casa nostra.³⁰ L'interès del cas ve determinat, en canvi, per l'extraordinària sensibilitat que denota envers el profund canvi de direcció de les actituds dominants a la Catalunya del seu temps.

LA DIFUSIÓ DE LA IDEOLOGIA SAINT-SIMONIANA

El pensament i el moviment saint-simonians ocuparen un lloc destacat en la vida intel·lectual i política francesa en els primers decennis del XIX.³¹ Des de mitjan segle, un cop s'havia dissolt el moviment com a tal, la influència de la ideologia en qüestió —o, millor, d'algun dels seus components— es projectà extraordinàriament. No pas en el terreny ideològic-polític, sinó en el de les realitzacions concretes: en les esferes del crèdit, la indústria i els transports.³² En el Segon Imperi francès, el saint-simonisme exercí la funció, segons Gerschenkron, del vehicle intel·lectual d'un programa d'industrialització en condicions d'endarreriment econòmic i aconseguí d'assegurar-ne l'acompliment amb el pes d'uns arguments semireligiosos i quasi-místics.³³

Malgrat la tradicional influència a Espanya i a Catalunya de les manifestacions de l'altra vessant dels Pirineus, el saint-simonisme hi tingué, però, unes repercussions limitadíssimes. L'única excepció important es localitza justament en una colla de treballs de Covert-Spring publicats al llarg de l'any 1836 a «El Propagador de la Libertad» i a «El Vapor». El més notable és constituït per la primera part d'un tractat general d'economia política que va restar inacabat³⁴ i un grapat de cinc articles de temes

30. Reflex a *contrario* de la influència del saint-simonisme en els cercles literaris de Barcelona és la publicació de la novel·leta de Josefina LEBASSU D'HELFF, *La San Simoniana*. Traduïda del francès per J[oaquim] R[ubió] O[rs], Barcelona, Impr. de José Rubió (2 vols.), 1837.

31. Una extensa relació d'obres de l'escola i estudis sobre el tema, a Jean WALCH, *Bibliographie du saint-simonisme*, París, J. Vrin, 1967.

32. Pel que fa a la participació de gent procedent del saint-simonisme en algunes esferes de l'economia francesa del període, cal consultar els treballs editats per François PERROUX i Pierre-Maxime SCHUHL, *Saint-Simonisme et pari pour l'industrie. XIX^e-XX^e siècles*, a «Cahiers de l'ISEA», IV, núms. 4, 6 i 10, Ginebra, Droz, 1970. Vegi's, especialment, Jean WALCH, *Les saint-simoniens et les grandes entreprises du XIX^e siècle*, a «Cahiers de l'ISEA», IV, núm. 10, pp. 1.757-1.797, i Bertrand GILLE, *Les saint-simoniens et le crédit*, a «Cahiers de l'ISEA», IV, núm. 6, pp. 1.173-1.198. També Rondo E. CAMERON, *Francia y el desarrollo económico de Europa, 1800-1914*, Madrid, Tecnos, 1971.

33. Alexander GERSCHENKRON, *El atraso económico en su perspectiva histórica*, Barcelona, Ariel, 1968, pp. 31-33.

34. Va ésser publicada a «El Propagador de la Libertad» i es componia de: «Introducción» (II, núm. 2, pp. 48-49), «Contribuciones-empréstitos», (II, núm. 3, pp. 76-79), «Amortización» (II, núm. 5, pp. 138-139, i núm. 7, pp. 202-205), «Deuda pública - reducción del interés» (II, núm. 9, pp. 265-267, i III, núm. 3, pp. 65-68), i «Crédito» (III, núm. 5, pp. 134-136).

diversos.³⁵ Bona part d'aquests treballs són inspirats directament en textos de l'escola saint-simoniana apareguts a «Le Globe».³⁶

Mitjançant aquests articles i nombrosos editorials d'«El Vapor», la major part dels quals sense signatura, Covert-Spring exposà la doctrina saint-simoniana i provà de crear una primera base a Barcelona de cara a la formació d'un ample moviment industrialista amb matisacions socialistes i pretensions d'originalitat respecte de la línia de l'escola francesa. L'autor reconeixia explícitament, en el context d'una polèmica mantinguda amb Mazzini, el seu deute en relació amb els saint-simonians, tot i precisant-ne algunes distàncies, en un paràgraf que ha escapat a l'atenció dels estudiosos de la seva obra: «no está impregnada nuestra doctrina en las creencias [saint-simonianas] que nos cita el articulista, que, si bien muy adelantadas, profundas y ciertas en muchas cosas, nunca pudimos admitir en todas sus partes. Que nos encontraremos muchas veces, sin buscarnos, con los discípulos de Ménilmontant,³⁷ es indudable y nada sorprendente, pues con ellos y con nosotros se encuentra también con frecuencia la misma [Die] Junge Schweiz³⁸ y no así como quiera sino con el más perfecto conocimiento de nuestros destinos, con el ardiente deseo de poner algunos faros que de trecho en trecho iluminen la calzada, y con una de las llaves en la mano que ha de abrir las puertas de nuestra dicha futura».³⁹

Aquesta variació original respecte del saint-simonisme es trobaria en el fet d'eixamplar-ne la seva concepció universalista. L'escriptor català rebutjava la nacionalitat egoista i endarrerida, culpable dels antagonismes i enfrontaments entre els homes, per admetre-la solament com a fracció de la unitat bàsica, la societat humana. Els objectius d'aquest universalisme o cosmopolitisme no són exclusivament humanitaristes i sentimentals, sinó fonamentalment materials. La seva funció és molt concreta: la

35. Apareguts en el mateix periòdic: *Cosmópolis-humanitarios* (II, núm. 5, pp. 153-159, i núm. 12, pp. 353-357), *La Francia antes y después de julio* (I, núm. 7, pp. 204-207), *Autoridad y obediencia* (III, núm. 4, pp. 100-103), *El doctrinarismo* (III, núm. 5, pp. 132-134), i *Cólera morbo* (I, núm. 9, pp. 277-283). El darrer seria, segons l'autor, la traducció d'una conferència pronunciada davant la Societat Filomàtica dels Pirineus Orientals de Perpinyà.

36. Ernest LLUCH, *El pensament econòmic a Catalunya (1760-1840). Els orígens ideològics del proteccionisme i la presa de consciència de la burgesia catalana*, Barcelona, Ed. 62, 1973, p. 341. Probablement els articles de tema econòmic que identifica Lluch i que inspiraren Covert-Spring foren redactats per Michel Chevalier, especialista de l'escola en aquesta mena de temes i, endemés, director aleshores de «Le Globe». És quasi segur també, encara que ens ha estat impossible comprovar-ho fins ara, que el darrer dels treballs citats a la nota anterior reveli una atenta lectura del fullletó de CHEVALIER *Religion saint-simonienne. Le choléra morbus*, París, Impr. d'Everat, 1832.

37. Nom del lloc, als afores de París (actualment és un carrer), on Enfantin organitzà una comunitat saint-simoniana des de l'abril de l'any 1832.

38. Periòdic fundat l'any 1835 per Mazzini. Vegi's Maria DELL'ISOLA i Georges BOURGIN, *Mazzini. Promoteur de la république italienne et pionnier de la fédération européenne*, París, Marcel Rivière et Cie., 1956, pp. 41 ss.

39. «El Propagador de la Libertad», II, núm. 12, p. 355.

difusió de la industrialització a escala planetària: «Mientras un descubrimiento en Inglaterra —escribía— no produzca los mismos frutos en Londres que en Madrid [...] no será libre y feliz la Humanidad».⁴⁰

El plantejament, però, no difereix essencialment del dels saint-simoniens ortodoxos. Tampoc no en diferien les opcions polítiques en termes generals. Com ells, l'escriptor català es manifestava profundament liberal i antidemocràtic i rebutjava qualsevol programa democratitzador i tota pretensió igualitarista. Posava l'accent en la necessitat de rehabilitar els conceptes d'autoritat i d'obediència i de prescindir d'utòpiques aspiracions a una «democràcia universal impossible». El govern havia d'ésser assumit pels elements més capaços de la societat per tal que la dugessin, pel camí més recte, al benestar material i a l'autèntica i única possible llibertat.⁴¹ La concepció del poder i de l'organització política de la societat que palesen els seus escrits són d'una total coherència respecte a l'ortodòxia saint-simoniana.

Les opcions polítiques del personatge que s'amagava sota el conegut pseudònim no es distancien mai de l'apuntada adhesió al totalitarisme saint-simonià. La contrapartida imprescindible —l'establiment d'un sistema educatiu ben perfeccionat i suficient com per a assegurar la màxima capilaritat social— és també una preocupació constant en els seus escrits. Aquest constitueix un dels motius centrals de la seva producció periodística. Es tracta de substituir l'aristocràcia feudal del títol i/o la burgesa de l'herència per una nova aristocràcia de la raó i de la intel·ligència, sense marca de fàbrica classista. «Los hombres son iguales —explica— en el *derecho* que tienen todos *al nacer* a la misma protección de la sociedad, y al mismo cuidado que ha de producir el completo desarrollo de sus facultades.»⁴² La dictadura de la nova aristocràcia dels més aptes, joiosament acceptada pels individus de capacitats inferiors, té el seu complement natural en un liberalisme integral: qualsevol residu de la vella societat, qualsevol record del vell despotisme, ha d'ésser radicalment bandejat per tal de facilitar el màxim progrés material i social.

Les idees econòmiques són igualment ortodoxes.⁴³ Com havien fet Saint-

40. *Ibid.*, pp. 356-357.

41. «La obediencia —escriu en la clàssica línia de culte a l'autoritat que mantingué l'escola— es el apoyo que el débil encuentra en el fuerte, es el lazo tutelar que une al inferior con el superior, es el grado por cuyo medio el menos adelantado se lanza a nuevos progresos» («El Propagador de la Libertad», III, núm. 4, p. 101).

42. «El Propagador de la Libertad», II, núm. 5, pp. 158-159.

43. E. LLUCH (*op. cit.*, pp. 339 ss.) ha observat amb raó que aquests articles quedaven reduïts a l'esfera financera i deixaven de banda els temes centrals de la concepció de Saint-Simon. L'explicació d'això no és, però, la manca de coneixement dels plantejaments de l'escola ni una actitud de distanciament respecte d'aquests, sinó, simplement, la interrupció de la publicació dels textos previstos. Covert-Spring havia disposat un pla expositiu que abordava els temes econòmics de forma gradual, en funció de la dificultat que suposava en el públic receptor, i pensava dedicar nous articles, tal com va explicar en un pla de treball que Lluch no pogué conèixer («El Propagador de la Libertad», II, núm. 2, pp. 48-49), a «los arriendos, alquileres, intereses y salarios; las hipotecas, las sucesiones colaterales y en

Simon i els seus seguidors, divideix la societat en dues classes, la dels ociosos i la dels treballadors, la dels qui viuen de les rendes i la dels qui viuen de les obres (no solament els obrers). Com ells també, condemna l'ociositat i proclama l'obligació del treball.

En la mateixa línia defensa l'ús dels emprèstits per al finançament de les despeses públiques i discuteix la via de la imposició. I això per dues raons. La primera és que els impostos detreuen recursos a l'activitat productiva mentre que els emprèstits absorbeixen capital improductiu. La segona, que els emprèstits estalvien una gran part de l'aparell administratiu de l'Estat que es fa necessari en el cas de triar l'altra alternativa. Crítica, alhora, l'amortització del deute perquè implica un trasvassament de recursos de les «classes laborioses» cap a les «classes ocioses». Impedir aquest pagament del treball al capital és un camí òptim per a impulsar el «desenvolupament industrial de la societat». La funció inversa, la de canalitzar capital dels ociosos cap als industrials, és el paper central que li pertoca a la banca i als banquers.

Covert-Spring assumia també la crítica, tan característica dels saint-simonians, a l'economia de mercat i al sistema del *laissez-faire*. El valor de canvi dels economistes no tindria, per ell, altra virtut que la d'expressar l'antagonisme que serveix de motor a la societat tal com s'és organitzada. Contra aquest concepte de valor caldria adoptar-ne un altre que tingués compte dels «esforços, del temps i dels materials emprats en la producció». Aquesta definició del valor, amb la utilització d'una base objectiva, és acompanyada d'una crítica paral·lela del mercat com a vehicle de distribució. La nova societat ha d'establir un nou mode de distribució, fonamentat, també de manera objectiva, en les necessitats de la producció i en les dels productors.

És aquest aspecte el que dóna una coloració socialista als seus escrits, de la mateixa manera que succeeix amb l'obra del propi Saint-Simon.⁴⁴ La crítica a l'economia de mercat implica una opció alternativa per «l'organització del treball», per una certa forma de planificació. La nova societat, doncs, ha d'ésser vertebrada per una política econòmica dirigida a afavorir l'activitat productiva i a llançar el last de l'ociositat.⁴⁵ L'enemic a eliminar es configura molt clarament: «los grandes propietarios, esos miserables horros de ayer, muestran al pueblo el mismo ceño de los que reemplazan, [...] vanidad tanto más insoportable, cuanto que esos villanos

línea recta; en fin, el crédito privado, las instituciones que favorecen su desarrollo, y particularmente los bancos».

44. Adoptem, és clar, un concepte molt ample de socialisme a la manera de Marx i Engels al *Manifest del Partit Comunista* de 1847. Labrousse utilitza el terme per a designar aquells sistemes que reuneixen algun dels següents trets característics: 1) propietat social dels mitjans de producció, 2) una certa igualació de les rendes, 3) planificació de la producció, i 4) gestió democràtica de l'economia i del govern. Vegi's Ernest LABROUSSE, *Le mouvement ouvrier et les théories sociales en France de 1815 à 1848*, París, CDU, 1961.

45. «El Propagador de la Libertad», II, núm. 2, pp. 48-49.

marumisos no se contentan ya, como los nobles, con derechos puramente honoríficos, sino con beneficios, con provechos materiales y sustanciosos». ⁴⁶

La destrucció dels privilegis dels ociosos s'entén com a primer pas per al creixement econòmic i el benestar material del proletariat. ⁴⁷ En definitiva, la direcció de l'economia pels més capaços, la destrucció de l'ociositat, la solidaritat i cooperació mundials i el desenvolupament industrial haurien de resoldre les contradiccions i els antagonismes de la societat classista. «La humanidad —afirma explícitament— está pronta a entrar en una vida nueva, en que cesará la explotación del hombre por el hombre.» ⁴⁸

L'escriptor català no és, però, un visionari i no es refereix a aquesta associació universal que haurà de superar totes les contradiccions com una solució a mig o curt terme, sinó com un model de sistema social que cal tenir com a punt de referència per tal d'acostar-s'hi al màxim possible. «Mas esta hipótesis [la formació d'una associació universal] no es —diu— más que una utopía, un sueño, dejémoslo puesto que generalmente estamos todos convencidos de que nunca habrá verdadera asociación entre los hombres. Volvamos a la que existe, considerando sin embargo a la que tenemos en la imaginación como tipo de perfección que acaso nunca alcanzaremos, pero hacia el cual a lo menos nadie negará que no sea útil, bueno y noble que nos aproximemos cuanto sea dable.» ⁴⁹ En aquest punt, un cop més, s'ajustava a la més estricta ortodòxia. N'hi ha prou amb recordar la quasi idèntica formulació del cap màxim del saint-simonisme francès, Saint-Amand Bazard, l'any 1826: «malgrat les inevitables il·lusions al respecte, els primers que emprenen una obra d'aquest tipus no poden esperar assistir-ne al triomf». ⁵⁰

Ens trobem, doncs, davant d'un correcte i molt notable intèrpret del saint-simonisme i d'un exponent fidel. En un punt, només, s'adverteix una absoluta distanciació respecte de l'escola, el que justifica les seves protestes d'originalitat. Covert-Spring no acceptà mai ni una sola de les desviacions místico-religioses ni de les ridícules paròdies del culte cristià practicades pels saint-simoniens francesos sota el guiatge d'Enfantin en els anys immediatament anteriors als seus escrits. Aquest únic extrem el diferencia dels seus companys ultrapirinencs. ⁵¹

Decidit defensor d'un industrialisme capaç de modernitzar la societat i de dulcificar les tensions derivades de les contradiccions socials i

46. *Ibid.*, I, núm. 10, p. 305.

47. *Ibid.*, III, núm. 5, pp. 133-134.

48. *Ibid.*, II, núm. 5, p. 159.

49. *Ibid.*, III, núm. 3, p. 67.

50. S. CHARLÉTY, *op. cit.*, p. 54.

51. Encara que no hem localitzat una afirmació concreta en favor de la supressió de l'herència, no pot utilitzar-se aquest element com a base d'una suposada diferenciació respecte del saint-simonisme francès, puix que els seus atacs contra les fortunes rebudes per aquesta via són contundents i constants.

allunyat, d'altra banda, del nou sectarisme religiós saint-simonià, Covert-Spring no tractà de reclutar apòstols sinó de formar un moviment d'opinió sobre la base de les seves tesis generals. Es dirigí a la joventut exaltada dels medis ultraliberals i, sobretot, com el mateix Saint-Simon, als directores de la producció, a la nova burgesia barcelonina. Connectat amb radicals del tipus de Raull, Mata, Ribot i Fontserè o Milà, no deixà de proclamar tanmateix la necessitat d'un govern estable que fes possible el desenvolupament de la indústria. Quan alguns dels seus amics i companys foren deportats a les Canàries o empresonats,⁵² sota l'acusació d'haver participat en l'avalot progressista-radical del 5 de gener de 1836, ell quedà al marge de totes dues circumstàncies. Durant l'absència forçosa de Raull, justament arran d'aquells fets, s'encarregà de la direcció d'«El Propagador de la Libertad». D'aleshores daten els plantejaments que hem analitzat més amunt.

Raull, batlle constitucional de Barcelona l'any 1823, exiliat en el període de 1823-1833 i capità d'una companyia de la milícia nacional,⁵³ restablí el to partidari i progressista de la publicació en recuperar la direcció pel mes d'octubre. Covert-Spring havia assumit des d'alguns mesos abans, sense que hom pugui precisar-ne el moment i les raons, la tasca de confecció i direcció del diari «El Vapor». Comença a trobar-se la seva signatura en articles literaris i crítics teatrals des del mes de maig del mateix any 1836. Des del juliol, una quantitat molt gran dels editorials polítics del diari se signifiquen amb orientacions pròximes al saint-simonisme i, sens dubte, corresponen a la seva ploma. Tot i ésser impresos sense signatura, els temes abordats, la identitat dels arguments de fons i una àmplia sèrie de coincidències formals amb textos seus ben identificats en mostren clarament l'autor.⁵⁴

El tractament dels temes saint-simoniens en els editorials d'«El Vapor» resulta poc sistemàtic. Hom hi troba les preocupacions centrals de l'escola com el menyspreu cap a la fortuna obtinguda per herència, la crítica envers els rendistes, l'anàlisi de les «èpoques crítiques» de Saint-Simon en contraposició amb les «èpoques orgàniques»... Hi ha, àdhuc, un estudi biogràfic del propi Saint-Simon, tret de «Le Mèssager». Aquesta colla d'articles no tenen, però, l'articulació mínima per a constituir una exposició doctrinal coherent.

52. Foren detinguts Mata, Ribot, Raull i Gironella i deportats els dos darrers, però no Monlau com afirma Jaume VICENS VIVES (*Industrials i polítics del segle XIX*, Barcelona, Teide, 1961, p. 241).

53. Carlos RAULL, *Calumnia y vindicación*, Barcelona, Impr. del Constitucional, 1842.

54. Expressions com «tartufismo», «máquina social», «el nervudo brazo del pueblo» o «tres generaciones de sobcranos fueron lanzados al otro lado del canal» sovintegen en els articles signats d'«El Propagador de la Libertad» i en els editorials anònims d'«El Vapor».

CAP A LA GESTACIÓ D'UNA NOVA FORÇA POLÍTICA

La tasca de Covert-Spring en el terreny literari o les seves orientacions ideològiques no poden entendre's correctament, de tota manera, sense conèixer la seva activitat en relació amb els dos partits en què s'estava escindint el liberalisme en aquells moments. S'ha volgut suposar, per part de Carrera Pujal i Ollé, que pel desembre de l'any 1836 deixava el partit progressista per passar al moderat i entregar-se a la provocació contra els seus ex-companys exaltats, a instigació de la Junta de Comerç barcelonina.⁵⁵ És exactament la mateixa versió que donà la premsa ultra-liberal i, per això mateix, els seus enemics polítics.⁵⁶

No creiem que el procés fos tan senzill i tan clar. Des de molts mesos abans hom havia desfermat des d'«El Vapor» una autèntica croada a favor del principi d'autoritat, de l'obediència a les autoritats constituïdes i del manteniment de l'ordre, així com en contra de «bullangueros», «republicans», «anarquistes» i «demagogs», epítets dirigits tots ells habitualment cap al sector més radical del liberalisme.⁵⁷ «Ya dijimos mil veces —escriu sense gaire exageració a mitjan octubre— que somos y seremos enemigos irreconciliables de la anarquía.»⁵⁸ Per les mateixes dates havia precisat un xic més la seva posició contrària tant vers els ultra-liberals com vers els absolutistes, en relació a les condicions específiques de la capital catalana: «Barcelona es una población industrial y comerciante, y por lo mismo no puede ser carlista pero tampoco puede ser bullanguista. ¡Y valiente chasco se llevan unos y otros si creen hallar en ella más que a liberales progresistas del año 36! Los que aquí no lo son forman una minoría despreciable».⁵⁹

Tot plegat li valgué aleshores, i també en els nostres dies, l'acusació de treballar subterràniament a favor dels moderats. L'esclariment de l'opció adoptada resultava certament molt difícil en el crispat context polític

55. Jaime CARRERA PUJAL, *Historia política de Cataluña en el siglo XIX*, Barcelona, Bosch (7 vols.), 1957-1958, III, p. 126; Josep M. OLLÉ I ROMEU, *Introducción del socialismo utópico a Catalunya (1835-1837)*, Barcelona, Ed. 62, 1969, pp. 7-8. Tot plegat es fonamenta en una presumpció, inadmissible al nostre entendre, de Carrera: «aunque no hay ninguna referencia en la documentación de la Junta [de Comerç], puede atribuirse a ésta el cambio súbito de criterio de dicho periódico [«El Vapor»], con gran sorpresa de los elementos exaltados». No hi ha tampoc prova ni indicatiu de tan aventurada afirmació en la documentació de la Comissió de Fàbriques.

56. Vegi's, per exemple, la caricatura del «Sancho Gobernador» de 26 de desembre del 1836: el redactor d'«El Vapor» accepta una gran bossa de diners.

57. És, doncs, notòriament fals que s'hagués produït un canvi sobtat, d'un dia a l'altre, com es diu en alguna de les acusacions dirigida contra ell. Vegi's *Esposiciones que han dirigido a las Cortes los oficiales del primer batallón de línea de la M.N.V. de España, a quienes, con notoria infracción de las leyes, se dio de baja después de las ocurrencias de Barcelona en los días trece y catorce de enero de este año*, Barcelona, Impr. d'I. Oliveres, 1837, pp. 15-17.

58. «El Vapor» (14 d'octubre de 1836).

59. *Ibid.* (8 d'octubre de 1836).

barceloní. «Som revolucionaris amb seny, de la manera que cal ésser-ne l'any 36», escriu en alguna ocasió. És evident, en tot cas, que les seves crítiques envers l'alternativa moderada foren també constants. N'hi ha prou amb comprovar la quantitat de vegades que es denunciaven en els seus editorials les maniobres dels partidaris del «doctrinarisme», de l'«eclecticisme», del «fusionisme», o bé dels «pastejeros» —adjectius aplicats tots ells als moderats—. El doble enfrontament que mantenia i que preconitzava devia semblar tan sorprenent, àdhuc incongruent, que en més d'una ocasió hagué de justificar l'absència de contradiccions.⁶⁰ Que no es tractava d'un doble joc creiem veure-ho confirmat en la seva negativa d'incorporar-se a la redacció d'«El Guardia Nacional», l'òrgan moderat, un cop els editors d'«El Vapor» hagueren decidit de fusionar-lo amb aquell diari. Encara més: des del mateix moment Covert-Spring creà un nou diari, inicialment sota el títol d'«El Nuevo Vapor» per recobrar de seguida el d'«El Vapor», amb un equip de procedència i filiació progressista encapçalat per Pere Mata.

La nova publicació marcava una línia d'estricta continuïtat respecte de la dels mesos anteriors. Les declaracions de principis dels primers dies en mostren l'orientació: «renovado sale hoy para seguir una marcha franca y razonable de progreso político, literario, industrial, sin perder nunca de vista los intereses materiales del laborioso pueblo catalán».⁶¹ Afalagava la «santa exaltación tan frenéticamente combatida por el *moderantismo*»⁶² per a blasmar tot seguit els «desordres espantosos dels bullanguistes» i fixar les distàncies amb els progressistes radicals: «nos réimos de esos liberales del año 12, de esos mezquinos constitucionales».⁶³

El que pretenien Covert-Spring i els seus col·laboradors era construir una alternativa política nova i distinta, d'inspiració en bona part saint-simoniana. No era altra cosa, en última instància, que un camí per a consolidar i conservar les conquestes assolides per la burgesia en el curs de la revolució. Exactament igual que el programa del propi Saint-Simon.⁶⁴ Es tractava d'una actitud extraordinàriament pragmàtica: un cop aconseguida la desarticulació de les barreres feudals i dels rígids mecanismes de la societat de l'Antic Règim calia acotar la revolució, no sempre prou respectuosa dels interessos privats i de la propietat, i acabar-la.

Covert-Spring revela una diàfana comprensió del sentir de la burgesia en relació amb el curs del procés revolucionari: «no negamos el espíritu revolucionario sino porque reconocemos su impotencia para reedificar,

60. *Ibid.* (23 d'octubre de 1836).

61. *Ibid.* (27 d'octubre de 1836).

62. *Ibid.* (29 d'octubre de 1836).

63. *Ibid.* (18 de novembre de 1836).

64. Vegi's l'excel·lent estudi preliminar de Jean Dautry a SAINT-SIMON, *Textes choisis*, Paris, Éd. Sociales, 1961.

no renegamos de lo que fuimos en 1820, ni abjuramos lo que hicimos en 1835, porque entonces la traición hostil a la libertad nos obligaba contra ella a una resistencia legítima y necesaria. Mas después de vencer la fuerza opresiva y tiránica del espíritu antiguo, hemos de pensar en conservar, lo decimos con el convencimiento más profundo, todo lo verdadero, lo bueno y compatible con los nuevos intereses». ⁶⁵

La revolució, la lluita per la llibertat, la igualtat i la fraternitat en el seu moment havien jugat un paper determinant i havien servit per a enderrocar el vell edifici feudal. Però després d'acomplir aquella tasca, la revolució no faria sinó llançar els «miserables», antics aliats i actuals enemics, contra la santa propietat. La igualtat davant la llei estava ja aconseguida. L'altra, la de debò, no era més que una perillosa utopia. «Un pueblo esencialmente industrioso —escriu amb clara visió de l'actitud de la burgesia post-revolucionària al respecte— no puede entusiasmarse locamente por vanas teorías del siglo pasado, teorías que fueron buenas para derrocar un poder opresor, que se creía emanado de Dios.» ⁶⁶

En l'escenari català, l'episodi decisiu d'aquest sobtat desplaçament cap al conservadorisme de la burgesia es produí arran de la crisi de l'estiu de 1835, i en particular de l'incendi de la fàbrica de vapor de Bonaplata, Vilaregut, Rull i Cia., i d'altres edificis industrials a Barcelona i a Gràcia. Els fets de la nit del 5 al 6 d'agost de 1835 feren patents els perills de la mobilització popular i provocaren un rebuig generalitzat de qual-sevol revolta —«asonada» o «bullanga» en el peculiar llenguatge polític de l'època—. «Ni los Barceloneses ni los Catalanos —escriu en un altre moment— quieren una libertad que se presentase descabellada por las calles, como una bacante, con una tea en la mano incendiando los prodigios de la industria. Semejante libertad será repelida en esta ciudad populosa y benemérita, porque no es la libertad que acatan sus laboriosos habitantes.» ⁶⁷ Una raó suplementària: la por a una nova intervenció militar estrangera com la que havia acabat amb el trienni constitucional l'any 1823. ⁶⁸ D'aquí el nou moderantisme de la burgesia barcelonina i catalana.

Tot plegat explica bé la croada personal de Covert-Spring contra «demagogs» i «bullanguistes». Hi ha, però, una diferència molt important en els seus plantejaments respecte dels que feien els moderats: l'intent de confeccionar un programa polític dirigit a refermar les posicions de la burgesia industrial i a bastir un Estat capaç de dur a terme la indus-

65. «El Vapor» (28 de desembre de 1836).

66. *Ibid.* (31 d'octubre de 1836).

67. *Ibid.* (7 de desembre de 1836).

68. P[ascual] M[adoz] e I[báñez], L. D. F. L. y J. O. S., *Barcelona en doce de setiembre de 1835. O sea; Memoria sobre la imposibilidad de una intervención estrangera contra la sagrada causa de la libertad*, Barcelona, Impr. de Gaspar, 1835. El text no tenia «otro objeto que el de calmar la inquietud que se observa entre los patriotas, con motivo de las voces que circulan sobre intervención» (p. 3).

trialització i modernització del país. «Nosotros somos amigos de la industria —precisará—, del comercio, de los trabajadores, y estas tres clases beneméritas que dan ser y vida a los estados modernos nada pueden tener en común con los *grandes señores* ni con los *ociosos*. Los hombres de talento, los comerciantes e industriales son las únicas clases privilegiadas que admitimos.»⁶⁹

És un programa molt clar: el poder per als més capacitats, creixement material i atenció especial a l'educació i el nivell de vida de la classe obrera. Com a propostes immediates figuren la reducció de les retribucions dels funcionaris i l'augment dels recursos per a posar fi ràpidament i definitiva a la guerra contra els absolutistes. L'objectiu final és clarament socialista en les coordenades de l'època, encara que no igualitarista ni tampoc estrany a la consciència i als interessos globals de la burgesia.

Sota la fórmula del «màxim progrés social» hom troba un bon compendi de la doctrina: «enemigos como el que más de la injusta explotación que ha pesado sobre el hombre ejercida por el hombre, no queremos perpetuar abusos degradantes para nuestra especie. Los hombres no son iguales pero tienen un derecho *igual* al desarrollo de la inteligencia y a la retribución y recompensas de que este desarrollo y trabajos consiguientes sean dignos. De este modo desaparecen absurdos privilegios fundados en ridículas casualidades,⁷⁰ cesa una explotación que reduce a la condición de las acémilas a gran parte de los hombres, y concede la libertad justa de que pueden gozar sin perjuicio de los otros».⁷¹

Era bàsicament una instigació a la presa del poder i a l'eixamplament dels horitzons de la revolució burgesa. Implicacions fonamentals d'aquesta opció eren: 1) immediata conclusió victoriosa de la guerra contra els carlins; 2) reducció i adequada reestructuració de l'aparell de l'Estat; 3) liquidació de les grans propietats i del poder polític dels terratinents, cosa que suposaria també l'ampliació del mercat per a la indústria de béns de consum catalana; i 4) reconversió de la política econòmica amb el nou horitzó del creixement industrial i de l'augment de la instrucció i del nivell de vida de la classe obrera, de cara a l'aprofitament de «capacitats» i «talents».

Aquesta perspectiva, mai no exposada de forma sistemàtica però sempre present en els seus escrits, explica la seva col·laboració amb progressistes com Ribot i Mata. Ribot estava publicant aleshores unes *Palabras de fraternidad*,⁷² inspirades en *Les paroles d'un croyant*, on Lamennais inicia-

69. «El Vapor» (12 de desembre de 1836).

70. Clara al·lusió a l'herència.

71. «El Vapor» (30 de desembre de 1836).

72. «El Propagador de la Libertad», III, núm. 6, pp. 177-180, i núm. 7, pp. 201-204. En un d'aquests escrits manifestava la identitat dels seus ideals amb els de Mata i Mazzini amb «la idea inmortal del virtuoso y venerable Juan Pablo» [Richter]. Vegi's també «El Vapor» (27 de novembre de 1836). A. RIBOT Y FONTSERÈ, *Palabras de fraternidad*, Barcelona, Impr. de J. Oliveras, 1837.

va la seva ruptura no sols amb el catolicisme sinó, àdhuc, amb l'esperit cristià.⁷³ El més atractiu de Lamennais, però, a aquesta banda dels Pirineus era, un cop més, la seva hostilitat envers els ociosos, els atacs contra els grans terratinents i la defensa de l'adjudicació de la propietat de la terra al camperol, propostes plenament recollides per Ribot.⁷⁴

El populisme inspirat en Lamennais, que s'ajustava perfectament a les propostes de Covert-Spring contra la gran propietat, constituïa endemés un valuós punt de contacte amb una línia política radical i heterodoxa respecte al progressisme oficial. N'hi ha prou amb recordar que l'any 1836 Larra tradueix *Palabras de un creyente*⁷⁵ i el 1838 Joaquim Rubió i Ors *El libro del pueblo*,⁷⁶ mentre s'imprimia a Madrid una àmplia exposició del pensament de Lamennais.⁷⁷ En el procés de definició política que s'ha via accelerat des del 1835, aquest corrent optaria per una profunda crítica a la desamortització de Mendizábal duta a terme per Larra i Espronceda darrera les petjades de Flórez Estrada.⁷⁸

Ribot era, però, més pròxim a Covert-Spring que a res. L'any 1839 definia el socialisme encara d'una manera que podria signar el propi ex-director d'«El Vapor»: valoració de l'home segons la seva capacitat i d'aquesta segons les seves obres, emancipació de la dona, internacionalisme, antibel·licisme i negació de l'igualitarisme. «Los socialistas —es-

73. Jacques POISSON, *Le romantisme social de Lamennais*, París, J. Vrin, 1931; M. MOURRE, *Lamennais ou l'hérésie des temps modernes*, París, 1955. Vegi's també l'excel·lent article Lamennais a Jean MAITRON (dir.), *Dictionnaire Biographique du mouvement ouvrier français. Première partie: 1789-1864. De la Révolution Française à la fondation de la Première Internationale*, París, Ed. Ouvrières (3 vols.), 1964-1966, II, pp. 424-426.

74. «El Propagador de la Libertad», III, núm. 7, p. 202.

75. Les publicacions de LAMENNAIS conegueren un èxit extraordinari. De *Les paroles d'un croyant* se'n publicà l'any 1836 a Madrid una traducció de Mariano José de Larra (Impr. de Repullés). N'existeixen endemés com a mínim cinc altres edicions en el curs de cinc anys: dues del 1834, a Marsella (traduïda per J. Bauzá) i Bordeus, dues del 1835 a Càceres i Sevilla i la cinquena del 1838 a la mateixa Sevilla.

76. Barcelona, Impr. de J. Rubió, 1838.

77. Cayetano CORTÉS, *Ensayo crítico sobre Lamennais y sus obras, o breve exposición de los principios democráticos y su influencia presente y futura en la sociedad humana*, Madrid, 1838. (Citat per Diego MATEO DEL PERAL, «Liberalismo y democracia en España», a *Estudios de ciencia política y sociología. Libro-homenaje al prof. Carlos Ollero*, Madrid, 1973, pp. 514-515 y nota 69.) Hi hagué, almenys, dues respostes ortodoxes a Catalunya: Joaquín ROCA y CORNET, *La-Mennais. Bosquejo de una filosofía*, a *La Civilización*, Barcelona, Impr. de Brusi, 1841, pp. 193-205 i 303-320; Eduardo María VILARRASA y COSTA, *Palabras de un creyente o refutación de los pensamientos y planes socialistas de la escuela de Lamennais*, Barcelona, Impr. de José Tauló, 1858. Vilarrasa explica les seves intencions: «He tomado los grandes rasgos de la pluma impía [i] les he convertido al cristianismo». Es tractava de rebutjar «las altivas pretensiones de monopolizar los trabajos de la imaginación» que observava «la escuela democrático-atea».

78. Vegi's al respecte Joaquín ARANGO, *La crítica de Flórez Estrada a la desamortización de Mendizábal: una oportunidad perdida para el capitalismo español*, a «Revista de Trabajo», núm. 31 (1970), pp. 113-256. Bona prova de la proximitat del grup català que ens ocupa envers les rengleres de la democràcia és el poema de J. Gener y Solanes, «Al benemérito ciudadano procurador a Cortes, Luis Antonio Pizarro» a «El Propagador de la Libertad», I, núm. 3, pp. 92-96. Sobre la personalitat de Pizarro, comte de Las Navas, vegi's D. MATEO DEL PERAL, *op. cit.*, pp. 500 ss.

criu— ocupan el reverso de la medalla de los aniveladores; son el polo opuesto de la anarquía; están al nadir de la destrucción. Nuestros padres, dicen ellos, cumplieron la terrible misión de destruir; su época ha pasado ya, y ha llegado la nuestra. Las generaciones venideras quedan sucesivamente destinadas a llenar una función más grandiosa; ellas deben convocar de nuevo los elementos dispersados por el antagonismo de las ideas para que entren en fila, se aunen y hagan fuertes.»⁷⁹

L'alternativa industrialista i popular dibuixada per Covert-Spring s'acompanya, d'altra banda, d'una reafirmació de la identitat específica de Catalunya, els habitants de la qual són «los más adelantados de la península sobre todo bajo el aspecto industrial».⁸⁰ Afirmar, encara, la unitat de la base ètnica dels Països Catalans, creiem que per primera vegada. Distingeix dos troncs bàsics dins de la població d'Espanya: els espanyols i els «romans», integrats per catalans, valencians i mallorquins.⁸¹ Correspon, però, a Pere Mata, vinculat a «El Vapor» i molt influït per Mazzini, la formulació més precisa d'un programa de catalanisme expansionista i modernitzador en els primers anys de l'era liberal. Fou l'autor de dos importants articles titulats *Cataluña*.⁸² En el primer formulava un autèntic memorial de greuges: Catalunya, tot i essent la principal font d'ingressos de l'erari públic, es veu vexada per l'«ociós castellà». L'administració és en mans d'individus «nascuts en país estranger» que desconeixen i menyspreen «els avenços i prosperitat del Principat» i el «bell idioma amb el qual ens expressem vulgarment». Reivindica, per això, el nomenament dels funcionaris segons el criteri de la capacitat i l'adequació al càrrec.⁸³

En el segon proposava un pla d'acció concret: la formació d'una junta revolucionària catalana per tal d'efectuar un reclutament massiu de combatents que serveixi per anorrear el carlisme i consolidar la llibertat. Aquest gran exèrcit, finançat amb els recursos que hom ha d'exigir a «la clerecia i la noblesa desafectes i als opulents», ha de dirigir-se a la capital de l'Estat i prendre el poder amb el recolzament dels «llibres» del País Valencià i de l'Aragó que han d'incorporar-se a les columnes expedicionàries catalanes. Tot plegat ha de permetre introduir canvis transcendents en l'organització de l'Estat i expulsar «del si de la pobre Espanya tota aquesta càfila de cortesans que no pensen sinó a cobrar els seus sous».⁸⁴

El fons d'aquest plantejament d'afirmació catalana, amb unes clares

79. Antonio RIBOT y FONTSERÈ, *Poesías escogidas*, Madrid, Impr. del Tiempo, 1846, pp. 256-259, nota 4. Correspon a la poesia XIV titulada «El siglo XIX» i datada a Múrcia l'any 1839.

80. «El Vapor» (29 d'octubre de 1836).

81. «El Propagador de la Libertad», II, núm. 10, p. 293.

82. Encara que foren publicats sense signatura, Mata s'identificà com a autor a l'article *Al S. Murciano*, a «El Vapor» (20 de novembre de 1836).

83. *Ibid.* (2 de novembre de 1836).

84. *Ibid.* (18 de novembre de 1836).

connotacions diferencials —i no solament lingüístiques— respecte de la resta d'Espanya, queda ben reflectit en un article un xic posterior degut segurament a Pere Felip Monlau, home molt relacionat amb el grup que gira al voltant del pseudònim de J. Andrew de Covert-Spring. Hom hi estableix la validesa del principi de fraternitat universal i d'associació entre els pobles i la impossibilitat de la independència de Catalunya, entre d'altres raons per la necessitat de comptar amb mercats exteriors per a la indústria. La Catalunya liberal i industrial no transigirà, però, amb el feudalisme ni tan sols amb una transacció, un «tractat vergonyós», amb els insurrectes absolutistes. Catalunya podria, en aquest cas, acomplir un acte de sobirania i cercar noves fórmules: «si la España quisiese deshonrarse haciendo con él [D. Carles] un tratado vergonzoso, tan mortal como humillante, si tuviésemos que vernos uncidos otra vez al carro del *despotismo*, conducido por el feroz conde de España, *la Francia está muy cerca: es muy feliz y nunca se verá tan degradada que tenga que someterse al gobierno de los frailes*».⁸⁵

EL FRACÀS DE L'ALTERNATIVA LIBERAL INDUSTRIALISTA

El conjunt dels escrits de Covert-Spring i els seus amics integra un cos doctrinal relativament homogeni que té com a base fonamental la voluntat de consolidar les conquestes i ampliar les tasques de la revolució burgesa en una determinada direcció. Per tal que arribés a formar un programa polític calia que la mateixa burgesia, o un grup consistent d'aquesta classe social, es decidís a provar les possibilitats efectives de la «tercera via», encara escassament dissenyada, enfront de progressistes i moderats. Això exigia al seu torn, prèviament, que la burgesia abans d'emprendre aventures arriscades, se sentís prou segura de controlar el seu propi terreny. Això explica l'hostilitat patent de Covert-Spring envers els grups ultraliberals que podien alterar l'equilibri establert a través de la seva influència sobre amplis sectors obrers i populars. El terreny era enormement relliscós puix que, per raó del reclutament per a la milícia nacional motivat per la guerra carlina, quasi tothom a la ciutat disposava d'armes.

L'agitació democràtica i igualitarista de les societats secretes i la difusió del republicanisme entre la classe obrera —entesa d'una manera molt general— constituïen una amenaça massa seriosa i massa immediata perquè la burgesia pogués no ja acceptar sinó tan sols plantejar-se la possibilitat de protagonitzar una lluita per la conquesta de l'Estat. Tot i que l'adscripció massiva dels fabricants del tèxtil al moderantisme no

85. *Imposibilidad de que Cataluña se declare nunca independiente*, a «El Constitucional» (28 d'agost de 1837).

es consolidaria sinó en els anys posteriors, l'alternativa industrialista i popular proposada des d'«El Vapor» no podia ésser seriosament considerada mentre existís la possibilitat de perdre el control de la situació dins de casa. Per això hom tractà de provocar, desacreditar i, àdhuc, denunciar des del diari els grups de l'esquerra del radicalisme. L'escalada de provocacions, tanmateix, havia de proporcionar indirectament tota mena d'oportunitats als moderats per a prendre la iniciativa i, en canvi, arruïnaria totalment les pròpies propostes i, àdhuc, la credibilitat dels seus autors.

El punt màxim de la campanya de provocacions fou la publicació, el 16 de desembre de 1836, d'un article on es denunciaven els plans subversius atribuïts als republicans i, en especial, la decisió de proclamar la república federativa a Barcelona i la independència de Catalunya. Tot adobat amb un tremendisme desfermat i, creiem, volgudament inversemblant.⁸⁶ Aquests «planes descabellados» provocaren, però, un angoixós clima de pànic al qual no fou estrany, sens dubte, el record dels desordres de l'any anterior. Les corporacions ciutadanes condemnaren ràpidament les intencions dels suposats revolucionaris i la Comissió de Fàbriques adreçà una extensa proclama als obrers per tal d'explicar-los com la independència de Catalunya comportaria la pèrdua del mercat espanyol per als seus productes, el tancament definitiu de les fàbriques i la fi de la indústria i el treball.⁸⁷ Covert-Spring no deixava de cridar alhora contra «demagogs» i «republicans», amb referències entenedores a individus concrets, bé que sense denunciar-ne els noms.⁸⁸

La radicalització de les posicions provocadores d'«El Vapor» feia ja molt difícils les coses als elements més pròxims al progressisme radical. Ribot i Fontserè se separà de la redacció dos dies abans d'aparèixer els «planes», tot censurant l'orientació del diari.⁸⁹ Mata, pel seu cantó, no amagà el seu desacord amb els articles de Covert-Spring i àdhuc amb els que ell mateix havia escrit els mesos anteriors i, bé que defensant públicament la integritat del director, marxà a Reus.⁹⁰

En els mateixos dies del mes de desembre de 1836 circulava a Barcelona un pamflet incendiari —*La Bandera*— que, amb el seu radicalisme verbal, acabava de fer versemblants els «planes».⁹¹ Els progressistes atri-

86. J[oaquín] DEL C[ASTILLO] Y M[AYONE], *Las bullangas de Barcelona o sacudimientos de un pueblo oprimido por el despotismo ilustrado*, Barcelona, Impr. d'A. Gaspar, 1837, pp. 90-91.

87. Arxiu del Foment del Treball Nacional, *Comisión de Fábricas, Registro II*, pp. 261-263 (29 de desembre de 1836). També a «El Vapor» (1 de gener de 1837).

88. «El Vapor» (21 i 22 de desembre de 1836).

89. «Sancho Gobernador» (14 i 16 de desembre de 1836); «El Vapor» (22 de desembre de 1836).

90. «El Vapor» (24 de desembre de 1836).

91. «El Propagador de la Libertad», III, núm. 9, p. 287 (notícia datada el 20 de desembre). El text d'aquesta proclama pot trobar-se a J. DEL C[ASTILLO] Y M[AYONE], *op. cit.*, pp. 92-95, i a *Exposición elevada a S.M. por las Comisiones de la Junta General de Comercio y Fábricas, del Colejio de Abogados, del de procuradores, del de corredores de cam-*

buïren al propi Covert-Spring la confecció del llibel com un nou pas de la campanya provocadora, que se suposava orquestrada pels moderats.⁹² Poc després, l'escriptor d'«El Vapor» fou amenaçat per un grup armat amb ganivets⁹³ en el curs d'una sèrie d'incidents utilitzats per les noves autoritats moderades per a desarmar i llicenciar el batalló «de la brusa» i el de sapadors, les dues unitats obreres de la milícia urbana. Després d'això, malgrat que s'esforçà a clarificar el sentit de les seves concepcions polítiques⁹⁴ i que Raull, Mata i Ribot tornaren a col·laborar amb ell en el diari, la seva posició pública es féu més aviat difícil.

No gaire més tard, en el curs de l'avalot del dia 4 de maig de 1837, fou novament agredit per un grup multitudinari mentre els rebels s'enfrontaven amb l'exèrcit.⁹⁵ La revolta, que ell mateix havia contribuït indirectament a provocar, pretenia exigir que s'acomplissin les disposicions del govern de Madrid: la reorganització de les companyies dissoltes de la milícia i la convocatòria d'eleccions municipals.⁹⁶ Alguns dels seus dirigents eren, però, coneguts caps radicals. El que semblava principal d'ells, el republicà Ramon Xaudaró, fou detingut, condemnat a mort i executat al cap de poc temps d'una forma que Monlau definiria quatre anys més tard com un assassinat judicial.⁹⁷ Pocs dies després de la mort de Xaudaró, Covert-Spring abandonava la redacció i Barcelona, aparentment per sempre més.⁹⁸

La fi de la seva ambiciosa provatura tenia com a balanç final un total fracàs. En un escrit dirigit contra Aviraneta a mitjan 1838 es ridiculitzaven els intents de formar un tercer partit liberal, que s'entienien com a simples actes de titelles manipulats pels moderats i s'explicava el trist final de Covert-Spring: «allí está el ex-moderado *Nosotros*,⁹⁹ gimiendo y llorando de haber sólo, sólo, sólo hecho triunfar a los moderados, los cuales a pesar de eso y de que sabe *más que todos*, según nos ha dicho en un rapto de modestia,¹⁰⁰ han cometido la negra ingratitud de no saludarle

bios, de los dos de escribanos y notarios públicos, de sesenta colejos y gremios industriales y artísticos, y de los individuos de la clase de hacendados y propietarios, en 27 de enero de 1837, Barcelona, Impr. d'A. Bergnes, 1837, pp. 33-35.

92. J. DEL C[ASTILLO] y M[AYONE], *op. cit.*, p. 95. Algunes característiques del text ens inclinen a creure que l'atribució no és inversemblant.

93. «El Vapor» (15 de gener de 1837). Pot trobar-se la versió d'aquests fets donada pels moderats a la *Exposición...* citada en la nota 91, pp. 44-47.

94. *No somos apóstatas*, a «El Vapor» (31 de gener de 1837).

95. J. DEL C[ASTILLO] y M[AYONE], *op. cit.*, p. 153.

96. José María CANALEJAS, *Breve reseña de los sucesos de abril y mayo de 1837 en Reus y Barcelona, con relación del juicio y sentencia de D. Ramón Xaudaró, seguida de la defensa*, Marsella, Impr. de J. Barile y Boulouch, 1839, p. 12.

97. «El Popular» (5 de maig de 1841).

98. «El Vapor» (31 de maig de 1837).

99. COVERT-SPRING havia publicat en circumstàncies molt crítiques un important article titulat *Nosotros*, a «El Vapor» (12 de desembre de 1836). El dia anterior un grup d'exaltats havia tractat d'incendiar el diari.

100. L'enciclopedisme i el poliglòtisme de què feia gala havien de dibuixar-ne una imatge més aviat pedant.

ni quitarse el sombrero aunque le encontrasen frente a frente en la calle, contentándose a lo más con ofrecerle algún empleo de mala muerte».¹⁰¹ Menyspreat pels uns com a provocador i trànsfuga i incomprès pels altres i probablement titllat de visionari, Covert-Spring quedà totalment marginat de la política catalana.

La sort dels seus companys havia d'ésser bastant diversa. Milà passà obertament a les rengleres del moderantisme. Soriguera, reusenc pròxim al mazzinisme de Mata, moria tràgicament a la presó de Tarragona l'any 1838. Mata i Ribot havien de seguir sempre en les fileres del progressisme, prop dels programes radicals i republicans, però sense deixar aquell partit. Tots dos s'allunyaren, no obstant, de la línia del 1836. Perseguit pels governs moderats, Ribot seria elegit diputat a Corts després de la revolució del 1854. Mata, també perseguit pels moderats, fou batlle de Reus l'any 1841 i tot seguit de Barcelona. Diputat a Corts en diverses ocasions, seguí una brillant carrera en la medicina i més mediocre en la literatura.

El fracàs de l'alternativa que Covert-Spring i els seus col·laboradors tractaren de precisar i proposar fou total i absolut. Per ell mateix el fet no hauria de tenir gaire importància. Podria quedar reduït a poc més que una anècdota. El que sí resulta important, però, es que aquell intent venia a fracassar en moments especialment decisius: justament quan prenia cos i forma el model de societat liberal que s'anava a adoptar en el país. Sota les propostes examinades en les pàgines precedents no hi havia altra cosa que la voluntat d'imprimir a la direcció de l'Estat espanyol el caràcter de força motriu d'un procés de desenvolupament capitalista en la línia industrialista que s'havia imposat a la Gran Bretanya i que s'estava adoptant ràpidament a França i en d'altres països europeus. El fracàs polític d'aquella temptativa és al mateix temps una prova i un símbol. Una prova de la incapacitat col·lectiva d'una classe burgesa nova i innovadora que hagué de renunciar a la tasca que històricament li pertocava. Un símbol de la seva debilitat intrínseca, que quedà palesa en l'actitud defensiva mantinguda al llarg de tot un segle —lluïta pel proteccionisme, és a dir, per la sola supervivència— enfront d'altres grups socials que assoliren el control dels ressorts decisius de l'aparell de l'Estat. El resultat havia d'ésser molt oneros per a la totalitat del cos social integrat en el conjunt d'aquell Estat.

101. *Apéndice a la vindicación publicada por Eugenio de Aviraneta en 20 de junio de 1838*, Barcelona, Impr. de Lamaignere, 1838. L'anònim escrit en qüestió s'havia publicat a «La España» els dies 19 i 20 de juliol de l'any 1838.

APÈNDIX

UN ENRENOU ERUDIT: LA IDENTITAT DE J. ANDREW DE COVERT-SPRING

La signatura de J. Andrew de Covert-Spring s'ha volgut interpretar com una simple traducció del nom i primer cognom d'Andreu de Fontcuberta, misteriós escriptor al qual hom no sap atribuir-li altra cosa que d'ésser nascut a Barcelona. Aquesta identificació és acceptada avui per la totalitat dels estudiosos que d'alguna manera s'han ocupat del tema. El nom de Fontcuberta s'ha incorporat totalment a la història literària i política de Catalunya, fins al punt de figurar àdhuc en les obres d'un caràcter més general,¹ sense que ningú hi hagi posat la més petita objecció.

Creiem, però, que això és només el resultat d'un enrenou erudit. En els paràgrafs següents exposarem alguns dels elements, ja que no disposem dissortadament de proves concloents, que ens indueixen a afirmar que: 1) Andreu de Fontcuberta no existí mai: no ha estat altra cosa que una invenció erudita; 2) el pseudònim Covert-Spring no traduïa el cognom de Fontcuberta: es limitava a posar de manifest l'encobriment de l'autèntic autor; 3) Covert-Spring, o el fals Fontcuberta, era realment el metge, polític i escriptor Pere Felip Monlau.

1) Del famós Fontcuberta, ja ho hem dit, no se'n sap absolutament res. Hom només es pot referir a l'obra que se li atribueix, mencionada quasi tota en l'estudi precedent. Doncs bé, en aquest conjunt d'escrits no s'hi troba mai la signatura del suposat Fontcuberta. Hi figura sempre el pseudònim o les inicials (J. Andrew de Covert-Spring, Covert-Spring, A. de C.-S., A.C.S., C.-S., etcètera).

Més de deu anys després de la desaparició d'aquella signatura de la premsa barcelonina, encara s'ignorava totalment l'existència del suposat escriptor. Corminas incloïa, l'any 1849, una brevíssima referència a «José Andrés de Covers-Spring» en el seu suplement a l'obra de Torres Amat.² Iniciava amb això el procés erudit de retraducció d'aquell pseudònim per a transformar-lo en un nou cognom. El pas següent i definitiu fou donat per Víctor Balaguer, en congnar que «según antecedentes Covert-Spring, aunque se firmaba con este ape-

1. Vegi's, per exemple, *Gran Enciclopèdia Catalana*, VII, 1975, p. 578.

2. Juan CORMINAS, *Suplemento a las Memorias para ayudar a formar un Diccionario crítico de los escritores catalanes publicados por el Excmo. e Ilmo. Sr. D. Félix Torres Amat*, Burgos, Impr. de Arnáiz, 1849, p. 91.

Ildo y pasaba por extranjero, era catalán i su verdadero nombre Fontcuberta».³ Elias de Molins així ho acceptà, tot augmentant la petita part de la seva obra coneguda aleshores amb una acurada consulta a la premsa de l'època.⁴ Després d'ell no ha calgut fer altra cosa que repetir el que ja estava escrit —i, creiem, inventat—.

2) Si és sorprenent que fins l'any 1863 no aparegués per primera vegada la identificació avui indiscutida, encara ho és més que en el moment dels fets, pels anys 1836-1837, no se'n fes cap. Això constitueix indirectament un bon índex del fet que en Covert-Spring no hi havia una simple traducció a l'anglès d'un cognom autòcton. Hauria estat fàcil adonar-se'n. En els documents oficials i en les narracions històrico-polítiques d'aleshores, en canvi, s'alludia sempre al pseudònim o a «el redactor del Vapor», sense cap altra precisió.⁵

En denunciar davant les Corts espanyoles i la reina regent les provocacions del periodista, l'ajuntament barceloní el mencionava també pel pseudònim, sense poder-ne establir la identitat. En les dues exposicions hi ha, però, una informació d'interès: «se ha formado —explica la corporació municipal a la reina— una especie de oposición [a l'ajuntament] por algunos periódicos de esta Ciudad particularmente el llamado Vapor, cuyo redactor principal, según tiene manifestado para eximirse de una plaza de oficial en la Milicia Nacional, aunque Español al parecer por naturaleza, ha pasado a ser súbdito de la Francia».⁶

L'actitud de refusar la incorporació a la milícia, reflectida en les línies anteriors, pot ésser explicada pel simple desig de defugir una responsabilitat que comportava molèsties i riscs. Això és possible. No és, en canvi, gaire versemblant en un aferrissat defensor, abans i després de l'incident amb els batlles de la ciutat, de la lluita a mort contra els carlins. L'explicació, creiem, ha d'ésser una altra: la decisió de no revelar la pròpia personalitat i de mantenir l'encobriment. Això resulta doblement coherent amb la personalitat de Monlau, metge-cirurgià de l'Hospital Militar de Barcelona en aquells moments i, per això mateix, incapacitat d'incorporar-se a la milícia.

En una altra sèrie de papers oficials hom troba només referència, un cop més, a «J. A. de Covert-Spring». Es tracta dels documents judicials corresponents a la causa iniciada a instància seva contra quatre batlles barcelonins per abús d'autoritat i infracció de la llei vigent sobre llibertat d'impremta.⁷ Tot procedeix d'una visita d'aquelles autoritats a la redacció del diari amb motiu de l'escandalós article *Planes descabellados*.⁸ Nom i cognom autèntics del

3. Víctor BALAGUER, *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*, Barcelona, Libr. de Salvador Manero, 1860-1863, V, p. 661, nota 1.

4. Antonio ELIAS DE MOLINS, *Diccionario biográfico y bibliográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX*, Barcelona, Fidel Giró, 1889, I, pp. 608-609. Elias de Molins escriu, però, *Fontcuberta*.

5. Ribot i Fontserè el menciona una vegada com a «el acreditado autor de las misceláneas dióglotas». Vegi's A. RIBOT, *Emancipación literaria. Didáctica*, Barcelona, Impr. de Oliva, 1837, p. 242.

6. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, *Ayuntamiento, Político, Representaciones*, 1836. Les exposicions duen data de 24 i 25 de desembre.

7. Reproduïts a «El Vapor» (23 i 24 de març de 1837).

8. El detall de la intervenció dels batlles pot trobar-se a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, *Acuerdos del Ayuntamiento*, 1836, fulls corresponents al 16 de desembre i següents.

denunciant no apareixen per enlloc. El desconeixement generalitzat de la veritable personalitat de Covert-Spring en la seva època sembla, doncs, indiscutable.

3) Si el pseudònim responia a una clara voluntat d'encobriment i Fontcoberta no existí mai fora dels treballs dels erudits, l'escriptor que ens ocupa no era, no podia ésser, ningú més que Pere Felip Monlau. La coincidència entre les activitats d'aquest i els temes dels articles de Covert-Spring és molt significativa al respecte. Gran part dels seus treballs a «El Propagador de la Libertad» constitueixen, per exemple, un text sistemàtic de geografia o, si es vol, uns apunts clarament destinats a la docència. Precisament en aquell moment Monlau era el professor de Geografia i Cronologia de la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts de Barcelona.⁹ Motius centrals dels articles de Covert-Spring, com la instrucció pública, les epidèmies i la medicina o les escoles literàries europees, són també preocupacions habituals de les obres anteriors i posteriors de Monlau.

L'activitat de tots dos —diguem-ho així de moment— de vegades es confon de manera tal que resulta indiferenciable. És el cas de la Societat Filodramàtica de Barcelona, creada el 15 de juliol de 1836. Segons explica el propi Covert-Spring, fou establerta a proposta seva «realizando el proyecto que había concebido el Sr. Monlau».¹⁰ El cognom d'aquest, d'altra banda, no figura a la llista de membres d'aquella entitat. Sabem, en canvi, que hi va pertànyer des del primer moment i que en va ésser elegit president l'any 1837.¹¹ L'única explicació del misteri és que hi figurés sota encobriment. Monlau era, doncs, Covert-Spring, únic pseudònim allí inscrit.

També a «El Vapor» es barregen l'activitat de l'un i de l'altre de forma indissoluble. Monlau hi treballava des de l'any 1833 en la tasca de redactar les notícies estrangeres, puix que coneixia diversos idiomes. Es féu càrrec de la direcció a l'estiu del 1835, quan el director López Soler hagué de marxar de Barcelona per raons polítiques. La signatura de Covert-Spring començà a aparèixer a finals d'abril del 1836. La substitució de Monlau per aquest darrer en la direcció s'hauria produït l'1 d'octubre del mateix any.¹² Val a dir, però, que com a mínim des del juliol anterior, les posicions polítiques i el peculiar vocabulari dels editorials mostren una única ploma abans i després de la substitució. Això només pot tenir dues explicacions: o la direcció efectiva de la publicació la duia un Covert-Spring distint de Monlau des de molts mesos abans de produir-se el canvi o, com sembla més lògic, aquest canvi fou quelcom perfectament fictici i es tractava d'una sola persona.

9. No és aquest el primer cop que es relaciona el redactor d'«El Vapor» amb la professió mèdica i l'exercici de la docència. En una polèmica lletra apareguda a «El Guardia Nacional» de l'11 de maig de 1836 es deia: «A Vd. señor X.-A. de Covert-Spring: le ruego que no crea *evaporarme*: porque ni aquí estamos en *cátedra de química*, ni es el hijo de mi madre quien se deje arrimar el aparato evaporatorio. No remede Vd. tampoco a los *médicos*, usando una nomenclatura particular [...]» (els subratllats són nostres, a excepció del primer). Cal afegir, en més, que Monlau havia seguit dos cursos biennals de «Química aplicada a las artes» a la càtedra organitzada per la Junta de Comerç de Barcelona.

10. «El Propagador de la Libertad», III, núm. 5, pp. 153-154.

11. JOSÉ MONLAU Y SALA, *Relación de los estudios, grados, méritos, servicios y obras científicas y literarias del Ilmo. Sr. Dr. D. Pedro Felipe Monlau*, Madrid, Impr. de M. Rivadeneyra, 1864, p. 33.

12. «El Vapor» (1 d'octubre de 1836).

La manca de tota mena de dades biogràfiques sobre «Fontcuberta», fet que recolza la interpretació que proposem, podria explicar-se en part per la seva suposada marxa de Barcelona en deixar la direcció del diari.¹³ Si és cert que hom no troba cap informació d'ell— com podia ésser d'una altra manera?—, sí que se'n troba alguna de Covert-Spring. El pseudònim figura al front d'una traducció d'*El solitario* del 1842,¹⁴ acompanyada d'un pròleg del traductor en el qual s'expliquen amb minuciositat les fites de l'èxit assolit per l'obra des de la impressió de la primera edició l'any 1836.¹⁵ Fou també emprat l'any 1843 per tal d'encapçalar l'edició d'una obra de teatre francès.¹⁶ Sabem per un altre cantó, però, que ja havia estat traduïda i representada l'any 1836.¹⁷

Sembla clar, doncs, que la utilització del pseudònim després del 1837 havia quedat limitada a les situacions que, en el cas d'emprar els cognoms reals de l'autor, haurien facilitat la seva identificació. Era l'única manera de no revelar-ne l'autèntica personalitat. Covert-Spring devia trobar-se, lògicament, a Barcelona, tot mantenint gran atenció al moviment literari europeu. Justament en aquells anys, del 1840 fins al 1844, Monlau era catedràtic de Literatura i Història a la Universitat de Barcelona.

Per tal que la nostra proposta d'identificació pugui ésser acceptada cal plantejar-se la pregunta de si el que sabem de Covert-Spring s'ajusta a la informació de què disposem sobre la vida i l'activitat de Monlau en aquells anys. La resposta ha d'ésser absolutament afirmativa. Entre 1828 i 1844 Monlau utilitzà les signatures P. F. Walnom (anagrama de Monlau), P. F. W. (inicials de Pedro Felipe Walnom), O. Ú. A. (finals de Pedro Monlau Roca), M. S. F. (inicials de Mariàngela Sala i Farreras, esposa de Monlau), Felipe Roca y Lavedra (cognoms de la seva mare), Romualdo Paronce (anagrama de Pedro Monlau Roca), Felipe Ropavejero, Pedro Lonuma y Caro (anagrama de Monlau y Roca), Felipe Londero (anagrama lliure format amb els noms i cognoms), R. A. C. (lletres penúltimes de Pedro Monlau Roca), O. E. Moralinto (anagrama lliure) i Dimas Camándula.¹⁸ Fóra difícil trobar un personatge del XIX espanyol més afeccionat que ell a encobrir-se i a servir-se de pseudònims.

Cal afegir que la identificació proposada, amb tot el que comporta, és l'única cosa que pot fer entenedores algunes fosques referències i al·lusions que sovintegen en les biografies de Monlau. La del doctor Ramon Coll i Pujol és un bon exemple del que volem assenyalar. Coll, amb referència al període 1836-1837, diu textualment: «Si se equivocó en el camino que seguía, en unas épocas tan críticas y en condiciones tan difíciles, fue siempre de buena fe, sinceramente, y sin que jamás bastardas miras, en él incomprendibles, hu-

13. Això es fonamentaria en una breu nota d'«El Vapor» (31 de maig de 1837), on s'informa de la dimissió i marxa de la ciutat de Covert-Spring.

14. Vizconde de ARLINCOURT, *El solitario*. Traducción de la nona edición francesa, cuidadosamente corregida por A. de Covert-Spring, Barcelona, Impr. de José Tauló, 1842.

15. Vizconde de ARLINCOURT, *El solitario del monte salvaje*, Barcelona, Impr. de Francisco Oliva, 1836.

16. *Napoleón lo manda*. Drama histórico-novelesco, en dos actos. Traducido libremente del francés por A. de Covert-Spring, Barcelona, Impr. de Francisco Oliva, 1843.

17. «El Propagador de la Libertad», III, núm. 5, p. 158.

18. J. MONLAU Y SALA, *op. cit.*, pp. 45-52.

biesen ejercido la más mínima influencia en su ánimo elevado, ni en su noble corazón: que a su entusiasmo por la libertad que tanto amara, y que siempre supo anteponer a su existencia, se deben los actos todos de su vida política de entonces, y que ni por asomo se le ocurrió a su noble mente hacerse una grada para hallar accesible la fortuna con las desgracias de sus adversarios más acérrimos, que eran, igualmente, sus más implacables enemigos».¹⁹ El paràgraf anterior resulta totalment críptic si es relaciona amb la netíssima trajectòria de la vida de Monlau-Monlau. S'esclareix totalment, en canvi, si es relaciona amb Covert-Spring-Monlau. Les al·lusions a les acusacions de venalitat que se li feren, així com a la seva relació amb l'afusellament de Xaudaró, són d'una gran claretat.

Una darrera peça a favor de la interpretació que proposem. Es tracta d'un comentari publicat al diari de Monlau «El Popular» l'any 1841 amb motiu de l'aparició d'informacions desfermadament alarmistes a determinada premsa. Monlau-Monlau feia allí el que entenem com una sincera autocrítica envers Monlau-Covert-Spring. El text de referència entre altres coses deia: «No parece sino que hayamos retrogradado cuatro años y medio, y que por arte mágica se quiera hacer reaparezca la época de los PLANES DESCABELLADOS... Ahora como entonces se suponen vehementes conatos y tendencias al desorden; ahora como entonces se habla de catalanes bastardos, de cabezas de motín, de cuatro mal trazadas copias de republicanos, etc., etc., y ahora como entonces no falta quien pretende hacerse pasar como blanco de la furia anárquica, como víctima expiatoria designada por la revolución. — Todo esto es una pura farsa: sépanlo las provincias. En Barcelona no hay más que lo que ha habido siempre: por-menores domésticos y chismografía».²⁰

El conjunt de l'argumentació fins aquí reunida ens sembla suficient per a fonamentar l'encert de la nostra tesi. Si algú s'estimava més seguir parlant de «Fontcuberta», sobre la base de l'autoritat de Balaguer i Elias de Molins, hauria de tenir compte de dues circumstàncies importants. La primera és la poca solidesa científica de l'obra historiogràfica de Balaguer i, encara, la inseguretats de la seva afirmació. La segona és que la pròpia informació recollida per Elias de Molins reforça la nostra interpretació. Ens diu, efectivament, que «Fontcuberta» dirigí «El Popular».²¹ Sabem positivament que aquest diari fou fundat i dirigit per Monlau.²²

La raó de la voluntat de Monlau d'esborrar tota menció als seus escrits signats com a Covert-Spring no és cap misteri. Òbviament la dissortada fi de Xaudaró, amb qui Monlau-Covert-Spring havia col·laborat en la redacció d'«El Catalán» en els darrers mesos del 1835, en devia ésser la causa principal. El cas tampoc no és una excepció. N'hi ha prou amb recordar, com ho fa Llorens,²³ que en una època de transició i de canvis polítics constants va ésser freqüent l'ocultació i àdhuc la destrucció d'obres pròpies per part dels escriptors.

19. Ramón COLL Y PUJOL, *Elogio histórico del Sr. Dr. D. Pedro Felipe Monlau*, Barcelona, Impr. de L. Obradors y P. Sulé, 1873, p. 48.

20. «El Popular» (11 de juny de 1841).

21. *Op. cit.*, I, p. 609.

22. J. MONLAU Y SALA, *op. cit.*, pp. 50-51.

23. VICENTE LLORENS, «Introducción» a Antonio ALCALÁ GALIANO, *Literatura española siglo XIX*, Madrid, Alianza Ed., 1969, p. 11.